

foto Koos Dansen

— Robbert Hijdra (Projectleider landelijke achterbanraadpleging, Natuurmonumenten)

foto Pieter Schmidt

Van meebetalen

De afgelopen 100 jaar is Natuurmonumenten gegroeid van een klein burgerinitiatief tot een grote natuurbeschermingsorganisatie met meer dan 700.000 leden en 600 professionals. Deze ontwikkeling heeft grote voordelen gehad, maar ook enkele nadelen. Zo is de afstand tussen de organisatie en haar leden gegroeid, is er minder begrip voor beslissingen bijvoorbeeld in het beheer en daarmee dreigt er minder draagvlak. Natuurmonumenten wil de relatie met de achterban versterken en een brede burgerbeweging zijn en ging daarvoor te rade bij haar eigen historie en de participatieladder. De eerste resultaten zijn hoopgevend.

Door deze groeiende maatschappelijke druk luidden ook politieke partijen de noodklok. De overheid werd zo gedwongen om stevig natuur- en milieubeleid te ontwikkelen. En dat nieuwe rijksbeleid kwam er ook. De ernstige situatie van het milieu is hierin voor het eerst beschreven. Het beleid stelt milieudoelen en streeft voor het eerst naar een duurzame ontwikkeling. In 1990 volgde het Natuurbeleidsplan waarin de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) werd geïntroduceerd. Natuurorganisaties ondersteunden dit beleid van harte. Het rijk maakte namelijk een start met het vergroten en verbinden van natuurgebieden, gekoppeld aan een langjarig financiering van aankopen, ontwikkeling en beheer. De terreinbeheerders Staatsbosbeheer, De12Land- schappen en Natuurmonumenten werkten in die periode intensief samen met het rijk. Het rijk kocht waar nodig en mogelijk natuur- en landbouwgrond op en gaf deze in beheer bij de terreinbeheerders. Agrariërs verkochten hun grond op vrijwillige basis, soms om elders een

Zorgen over draagvlak

Deze ontwikkeling van klein burgerinitiatief tot grote vereniging heeft enkele voordelen. Het voordeel is dat Natuurmonumenten een bijdrage kon leveren aan de groei van de oppervlakte natuur en het stoppen van de achteruitgang van de biodiversiteit in de natuurgebieden. Gebieden zijn op veel plekken weer met elkaar verbonden en mede daardoor zijn er spectaculaire resultaten geboekt, zoals het herstel van de das en de komst van de kraanvogel en de zeearend. Door de professionalisering wordt de natuur beter beheerd en er is veel kennis over natuurherstel en -ontwikkeling. Succesvolle lobby's hebben twintig jaar lang geleid tot aandacht bij politiek en bestuur en tot ruime financiële middelen voor de uitvoering van het natuurbeleid. Public relation en marketing hebben geleid tot aandacht in de media en een breed draagvlak voor natuur en natuurbehoud. Tegelijkertijd heeft de ontwikkeling naar een professionele particuliere organisatie echter ook een aantal nadelen. Natuurmonumenten is weliswaar

via meedenken naar meedoen

> De oprichting van Vereniging Natuurmonumenten in 1905 was onder leiding van Jac. P. Thijssen een van de eerste burgerinitiatieven op het vlak van natuurbehoud in Nederland. Aanleiding was de dreigende inrichting van het Naardermeer als vuilstortplaats van de gemeente Amsterdam. In die begintijd was Natuurmonumenten een kleine vereniging die door fondswerving en lidmaatschappen geld inzamelde voor de aankoop en het beheer van de natuurgebieden: een particulier initiatief van burgers om kwetsbare natuur veilig te stellen. De vereniging groeide gestaag in leden en terreinbezit en stond in de jaren dertig aan de wieg van de oprichting van de provinciale Land- schappen. Het bleek voor de vereniging namelijk ondoenlijk om alle kleine en bedreigde pareltjes zelf aan te kopen en te beheren.

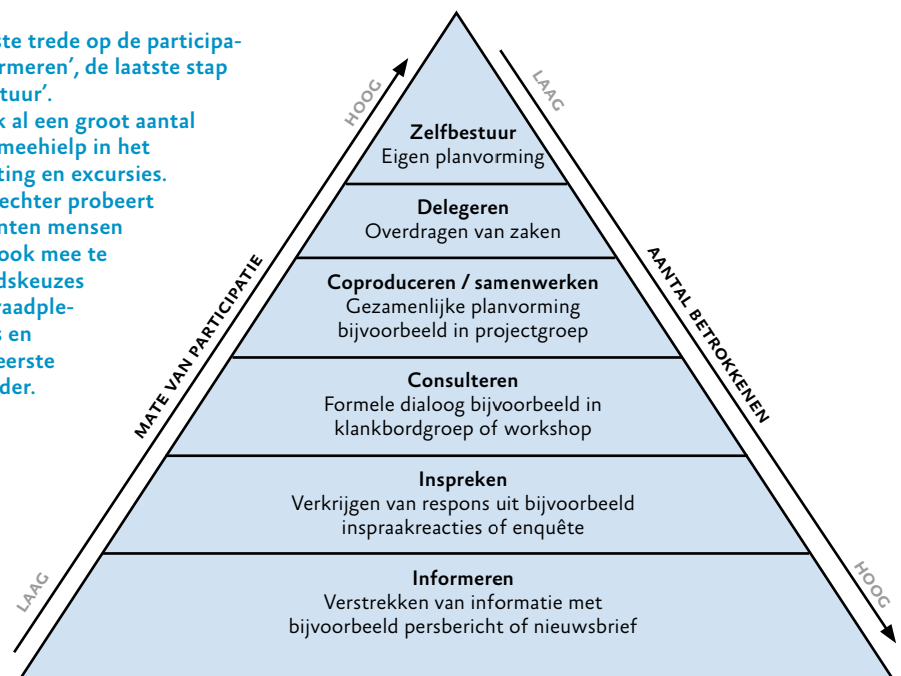
Groei van de economie én van de vereniging

In de jaren zestig en zeventig groeide Natuurmonumenten langzaam verder tot een vereniging van leden en een organisatie met professionals. In die tijd nam op allerlei manieren de druk op natuurgebieden toe. De economische groei was de motor achter de aanleg van wegen, industrie- terreinen, woonwijken en intensivering in de landbouw die leidden tot verdere versnippering, verdroging en vermessing van natuur. Mede daar- door nam de jaren er na bij steeds meer mensen de zorg over natuur en milieu toe. Bezorgde burgers richtten vele nieuwe groene organisaties op, die naast eigen initiatieven vooral de overheid aanspraken op haar verantwoordelijkheid. Ook Natuurmonumenten vroeg het rijk steeds nadruk- kelijker in te grijpen. De sluipende achteruitgang leidde steeds duidelijker tot het verdwijnen van planten en diersoorten uit Nederland.

nieuw bedrijf te starten, maar vaker om bij gebrek aan een opvolger, met pensioen te gaan. Natuurmonumenten groeide uit tot een vereniging met meer dan 900.000 leden en werkte mee aan de oprichting van de Nationale PostcodeLoterij. De extra eigen middelen en steun van de PostcodeLoterij stelden Natuurmonumenten in staat om te investeren in kennis op het vlak van natuurher- stel, marketing en beleidsbeïnvloeding. Natuurmonumenten heeft zich dus in honderd jaar ontwikkeld van een klein burgerinitiatief tot een grote natuurbeschermingsorganisatie met leden en een organisatie van 600 professionals.

formeel een vereniging, maar de leden participe- ren nauwelijks in de vereniging: het meeste werk is uitbesteed aan de professionals, de achterban voelt zich niet zo betrokken. De professionele kennis leidt tot rationele, technocratische beslis- singen in beheer die soms moeilijk zijn uit te leg- gen aan de achterban. Dat leidt er mede toe dat de ecologische argumenten van Natuurmonumenten in het beheer en het herstel van de natuur nauwe- lijks bekend zijn bij de achterban. Misverstanden en onbegrip liggen op de loer en er dreigt zelfs een gebrek aan draagvlak onder de eigen leden. Daar komt nog eens bij dat de afgelopen jaren de

Figuur 1 De eerste trede op de participa- tieladder is 'informer', de laatste stap leidt tot 'zelfbestuur'. Er was natuurlijk al een groot aantal vrijwilligers dat meehielp in het beheer, voorlichting en excursies. De laatste jaren echter probeert Natuurmonumenten mensen te verleiden om ook mee te denken bij beleidskeuzes via informeren, raadple- gen via enquêtes en consulteren: de eerste treden op de ladder.

mondige burger steeds minder vertrouwen heeft gekregen in grote instituties zoals overheden, banken en zelfs goede doelen. Natuurmonumenten heeft daar als grote organisatie, ook al is het een vereniging, nadeel van ondervonden.

Emotie en ecologie

Terwijl het draagvlak en de belangstelling voor natuur nog steeds groot is, begrijpt een deel van de achterban de beslissingen over het beheer niet. Steeds leiden bijvoorbeeld de keuzes bij het kappen van bomen, het herstel van een landgoed of moerasontwikkeling tot vragen en kritiek. Dit leidt tot afnemend draagvlak. Volgens onderzoeker Arjan Buijs van Alterra is er in dergelijke conflicten vaak een tegenstelling te zien tussen de ecologische argumenten van natuurbeheerders en de emotionele argumenten van bewoners, gebaseerd op hun verbondenheid met lokale natuur. Een ander deel van de achterban is minder uitgesproken, maar de directe betrokkenheid bij het beheer en de bescherming dreigt verder af te nemen. Men betaalt een keer per jaar contributie, heeft vertrouwen in de boswachter en verwacht dat de professional het beheer goed regelt. Maar daarmee houdt de verbondenheid wel zo'n beetje op. Deze toch wel zorgelijke ontwikkelingen in de afgelopen tien jaar heeft Natuurmonumenten

aangegrepen om, naast de continuering van het professionele beheer, te proberen om de relatie met de achterban weer te herstellen en weer een echte burgerbeweging te worden. In de verwachting dat daarmee ook medeverantwoordelijkheid voor natuur versterkt wordt.

Inzet op participatie

De uitdaging is de participatie van de achterban bij de activiteiten van Natuurmonumenten te vergroten. De participatieladder uit 2001 van Edelenbos maakt onderscheid in de mate waarin bewoners betrokken zijn besluitvorming van overheden. Hier kan eenvoudig voor 'bewoners', de achterban en voor 'de overheid' de vereniging Natuurmonumenten worden ingevuld. In figuur 1 is de eerste trede op de participatieladder 'informer' de laatste stap leidt tot 'zelfbestuur'. Er was natuurlijk al een groot aantal vrijwilligers dat meehielp in het beheer, voorlichting en excursies. De laatste jaren echter probeert Natuurmonumenten mensen te verleiden om ook mee te denken bij beleidskeuzes via informeren, raadplegen via enquêtes en consulteren: de eerste treden op de ladder. Deze ontwikkeling zou idealiter kunnen leiden tot meer autonomie initiatieven, medeverantwoordelijkheid en uiteindelijk tot mede-eigenaarschap van natuur

en landschap. Een recent voorbeeld hiervan is het burgerinitiatief voor de Dommelbimd. Drie buurtbewoners uit Boxtel die bang waren dat een nieuwe eigenaar drie hectare verwaarloosde landbouwgrond veel intensiever zou gaan gebruiken, besloten de percelen zelf te kopen. Formeel was het gebied namelijk niet aangewezen als Ecologische hoofdstructuur. Binnen twee jaar haalden de initiatiefnemers ruim drie ton op voor hun gebied en wisten zij van het vergeten gebied Dommelbimd, een plek te maken in het hart van de Boxtelse samenleving.

Onderzoeker Buijs: "Wat deze ontwikkeling op de langere termijn betekent voor de invulling van het maatschappelijk draagvlak, voor de relatie met de grote terreinbeheerders voor de organisatie van het natuurbeleid is vooralsnog onduidelijk. Zowel qua doelstelling als qua menskracht lijkt het onwaarschijnlijk dat dergelijke initiatieven de taken van de huidige natuurbeschermingsorganisaties overnemen. Er zal dan ook eerder sprake zijn van diversificatie dan van verdringing."

De eerste resultaten zijn hoopgevend

Ondanks deze relativerende kanttekeningen gaat Natuurmonumenten door met de uitvoering van de nieuwe strategie. De eerste resultaten zijn

foto Pieter Schmidt

zichtbaar en hoopgevend. In de planningscyclus van 6 jaar heeft Natuurmonumenten ingezet op vier hoofdlijnen: Beheer, Ondernemen, Beweging en Spreekbuis. In het kader van 'Beweging' en 'Spreekbuis' zijn tal van activiteiten uitgevoerd om de betrokkenheid van de achterban bij beleid en beheer te vergroten. Zo zijn rond een aantal natuurgebieden van Natuurmonumenten door omwonenden en direct betrokkenen communities opgericht die Natuurmonumenten faciliteert. Natuurmonumenten organiseert in deze gebieden informatieavonden waar ze toelicht voor welke uitdagingen de boswachter van de gebieden staat. Dit leidde vaak tot gevraagde en ongevroegde adviezen van de aanwezigen. Nieuwe natuur- en beheervisies worden nu opgesteld in samenwerking met deze communities. Zo heeft Natuurmonumenten samen met bewoners van de omliggende dorpen Kraggenburg, Marknesse, Ens en Vollenhove een jaar lang intensief nagedacht over de ontwikkeling van het Voorsterbos. Het samen opgestelde Toekomstbeeld Voorsterbos bestaat uit een kaart met een toelichtende tekst en geeft richting aan de ontwikkeling van het Voorsterbos voor de komende vijftien jaar. Het wordt een beleefbos waar mensen uit de wijde omtrek graag komen voor een dagje uit. Tegelijkertijd zijn er delen waar rust en natuurbeleving voorop staan. Daarnaast is Natuurmonumenten in 2013 gestart met achterbanraadplegingen. Het accent ligt hier op het luisteren naar de achterban. Natuurmonumenten legt vraagstukken voor die tot nu toe altijd door de professionele organisatie beantwoord worden: vragen over het beheer van natuur en landschap of over standpunten rond groene thema's in het publieke debat. Zo voerde Natuurmonumenten in 2013 een landelijk achterbanraadpleging uit over groot wild. Want steeds vlamt in de media de discussie op over het beheer van herten en wilde zwijnen. Vragen over wel of niet bijvoeren van groot wild, wel of niet afschieten bij schade in de landbouw of bij gevaar in het verkeer leiden tot heftige emoties. De online-enquête is in het najaar van 2013 een maand live en leverde bijna 41.000 volledig ingevulde enquêtes. Zeer waardevolle informatie leidt tot het aanscherpen van het beleid de vorm van de Agenda Groot Wild. Over deze enquête en de Agenda Groot Wild komt in het juni-nummer van

foto Pieter Schmidt

dit Vakblad een apart verhaal.

In 2014 heeft Natuurmonumenten in een online-enquête de mening van de achterban over natuurbeleving gevraagd. Deze enquête is niet alleen ondersteund door debatten in elke provincie, maar ook met korte interviews in twintig natuurgebieden. Ook nu was de raadpleging een succes: meer dan 43.000 volledig ingevulde enquêtes, zijn vertaald in de Agenda Natuurbeleving. Met deze agenda zal het recreatiebeleid van Natuurmonumenten worden aangepast. Hierover meer in het najaar in dit vakblad.

Burgerbeweging

Uit de reactie van 1400 geënquêteerden blijkt dat de achterban deze manier van werken heel erg goed kan waarderen: de achterban voelt zich gehoord en betrokken. Naar verwachting zal de achterban zich ook herkennen in de uitvoering van

de beide agenda's, want deze zijn opgesteld op basis van de enquêtes. Natuurmonumenten gaat door met deze raadplegingen en communities. Op deze manier probeert Natuurmonumenten samen met de achterban de eerste stappen te zetten in het revitaliseren van de burgerbeweging. De eerste resultaten zijn positief, maar er moet nog hard gewerkt worden om met een aanzienlijk deel van de achterban de bovenste treden van de participatie ladder te bereiken. Dan zullen er rond vele natuurgebieden communities en vergelijkbare initiatieven als de Dommelbimd zijn. Pas in die situatie is Natuurmonumenten weer de burgerbeweging van betrokken mensen die hun verantwoordelijkheid nemen bij het behoud en beheer van hun natuur en landschap.

Robbert Hijdra, r.hijdra@natuurmonumenten.nl

ADVERTENTIE

**NATUUR
WERKER**

**BOOMVERZORGING
& NATUURBEHEER**

Erwin Teijgeler
 ☎ 06 - 220 83 229
 ✉ erwin@natuurwerker.nl